

Uskalla NÄHDÄ

Lapsiin kohdistuva henkinen väkivalta ilmiönä

Taina Laajasalo, oikeuspsykologian dosentti, johtava asiantuntija, THL

LASTENSUOJELUN
KESKUSLIITTO

www.lskl.fi

Määrittelyn
haasteet

Esiintyvyys

Seuraukset

LASTENSUOJELUN
KESKUSLIITTO

Etunimi Sukunimi

www.lskl.fi

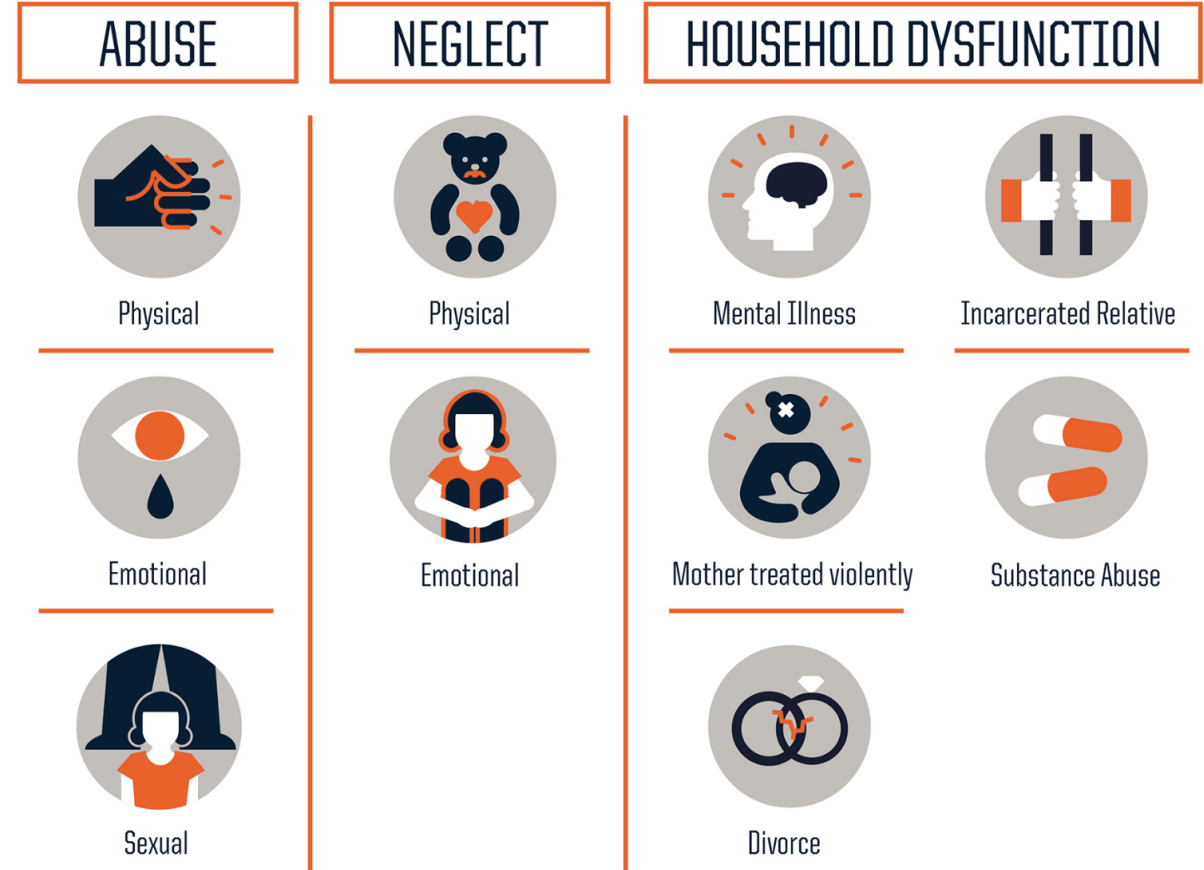
Henkinen väkivalta

- Keskeisimmistä lapseen kohdistuvan väkivallan muodoista vähiten tunnistettu ja vähiten huomioitu (Brassard, Hart & Glaser, 2020)
- Lapseen kohdistuvaa henkistä väkivaltaa ovat toistuvat toimintatavat tai yksittäiset vakavat tilanteet, joissa lapsesta huolta pitävä aikuinen laiminlyö lapsen tunne-elämän, hoivan ja huolenpidon tarpeet ja viestittää lapselle tämän olevan arvoton, viallinen, ei rakastettava, ei haluttu tai uhattu (American Professional Society on the Abuse of Children (APSAC), 2017)
- **Sekä aktiivista toimintaa että toimimatta jättämistä**

Laaja ja jatkuvasti laajeneva tutkimuskirjallisuus osoittaa, että henkinen väkivalta...

- on yksi lapsuuden haitallisista kokemuksista (ns. *Adverse childhood experiences, ACEs*) (esim. Felitti et al., 1998, Anda ym., 1999; Chapman ym., 2004) → seuraukset laaja-alaisia ja pitkäkestoisia; esiintyy usein yhdistyneenä muihin haitallisiin kokemuksiin
- myös yksinään esiintyessään (vähintään) yhtä haitallista kuin muutkin pahoinpitelyn muodot (esim. Cecil ym. 2017; Schaefer ym., 2018; Vachon, Krueger, Rogosch, & Cicchetti, 2015)

Ovatko seuraavat henkistä väkivaltaa?

1. Kiusaa ja pilkkaa lasta ilkeästi.
2. Huutaa lapselle ja haukkuu häntä rumasti
3. Sanoo "Vihaan sinua ja toivon, ettet olisi koskaan syntynyt"
4. Näyttää lapselle väkivaltaisen elokuvan, joka todennäköisesti pelottaa lasta
5. Sanoo lyövänsä lasta, nostaa nyrkkiä vihaisena, mutta ei tee sitä
6. Uhkaa tappaa itsensä lapsen kuullen
7. Käyttää useita pitkiä aikaisiä useita kertoja päivässä
8. Kieltäytyy perusteettomasti antamasta lapsen osallistua sosiaalisiin tapahtumiin
9. Eristää perusteettomasti lapsen muista (esim. ystävistä ja sukulaisista) pitkäksi aikaa
10. Jakaa aikuisten ja henkilökohtaisia tietoja lapsen kanssa
11. Kannustaa ja/tai auttaa lasta huijaamaan kokeissa
12. Lapsen odotetaan huolehtivan vanhemmasta ja ratkaisevan tämän ongelmat
13. Osoittaa harvoin hellyyttä lasta kohtaan
14. Jättää lapsen huomiotta, kun lapsi on ahdistunut
15. Ei välitä lapsesta, kun lapsi on erittäin tuskaisa tai ahdistunut
16. Ei anna lapsen osallistua tarvittavaan ilmaiseen tukiopetukseen
17. Ei hoida lapsen pahasti turvonnutta nilkkaa
18. Ei vie lasta hoitoon itsemurhayrityksen vuoksi

LASTENSUOJELUN
KESKUSLIITTO

Baker, A. Brassard, M., Rosenzweig, J. (2021) Psychological maltreatment: Definition and reporting barriers among American professionals in the field of child abuse, Child Abuse & Neglect, 114, 104941

Uskalla
NÄHDÄ

APSAC -järjestön eri alojen ammattilaisjäsenet arvioivat anonyymissä verkkokyselyssä (n = 538) edellä mainittuja APSACin määritelmiin perustuvia henkisen väkivallan alatyyppejä

Ammattilaisten(kin) näkemyksissä hajontaa

- 18% mukaan ikätasoon sopimattoman, aikuisille kuuluvan henkilökohtaisen tiedon jakaminen lapselle ei ole henkistä väkivaltaa, vaikka se olisi ollut vakavaa tai jo aiheuttanut haittaa
- 30% oli sitä mieltä, ettei ilmaisen lapsen tarvitseman tukiopetuksen kieltäminen lapselta ole henkistä väkivaltaa, vaikka siitä olisi jo aiheutunut lapselle haittaa
- Lähes kolmannes ei ilmoittaisi viranomaisille hellyyden puutteesta vaikka se olisi vakavaa, siitä olisi aiheutunut lapselle haittaa eikä vanhempi olisi osoittanut haluaan muuttaa toimintaansta

Uskalla
NÄHDÄ

Jos käyttäytymistä ei tunnisteta henkiseksi väkivallaksi, on epätodennäköisempää, että perhe saa tarvitsemaansa apua.

Missä menee raja?

- Henkinen väkivalta esiintyy jatkumolla, eikä siksi ole helppoa (vaikka usein välttämätöntä) löytää kynnyistä heikkoa vanhemmuutta ilmentävän, mutta ei-väkivaltaisen vanhemman, ja lapsen henkisen väkivallan välillä (ks myös Laajasalo ym., 2019; Wolfe ja McIsaac, 2011)
- USA:n eri osavaltioiden välillä 523-kertaiset erot eniten ja vähiten henkistä väkivaltaa ilmoittavien osavaltioiden välillä (Baker & Brassard, 2019) → kertoo sekä määritelmien ja lainsäädännön vaihtelevuudesta, myös "kynnysarvon" ja "harmaan alueen" määrittelyn vaikeudesta

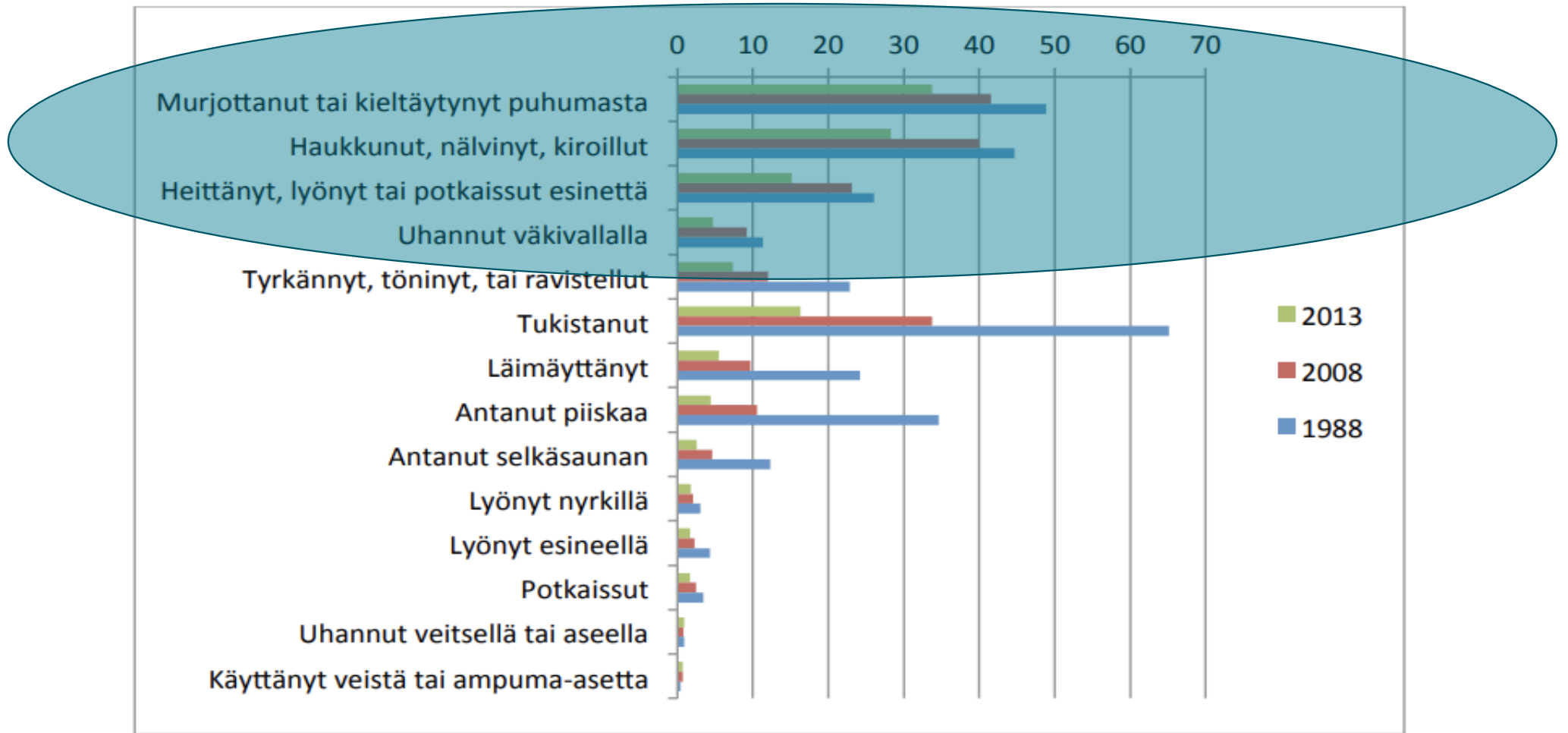
Taulukko 9. Toimivat kasvatuskäytännöt, häiriintynyt tilanne ja henkinen väkivalta vertailu.
Mukaillen Wolfe & McIsaac, 2011.

	Myönteiset muodot	Toimimattomat ja häiriintyneet muodot	Henkistä väkivaltaa sisältävät muodot
Virikkeet ja tunneilmaisu	- Tarjoaa monenlaisia aistivirikkeitä ja myönteisiä tunnekokemuksia - Ilmaisee iloa lapsen yrittämisestä ja onnistumisesta.	- Jäykkiä ja joustamattomia tunnereaktioita lasta kohtaan - Vaikuttaa välinpitämättömältä lapsen kehityksellisiä ja psykologisia tarpeita kohtaan.	- Ilmaisee lasta kohtaan ehdollista rakkautta ja ristiriitaisia tunteita - Ei osoita juuri lainkaan sensitiivisyyttä lapsen tarpeille.
Vuorovaikutus	- Kykenee vuorovaikutukseen lapsen kanssa tavalla, joka tukee lapsen kehitystä - Ystävällinen, myönteinen vuorovaikutus, joka rohkaisee lasta ympäristön itsenäiseen tutkimiseen.	- Usein epäsensitiivinen lapsen tarpeille; epäystävällinen - Lapsen itsenäistymishäilyksen ja vanhemman tukeutumisen välillä vallitsee huono tasapaino.	- Torjuu lapsen tunnetasolla tai fyysisesti - Käyttää lapsen asemaa ja tarvitsevuutta hyväkseen pakottamalla, uhkailemalla tai lahjomalla lasta.
Johdonmukaisuus ja ennustettavuus	Osoittaa johdonmukaisuutta ja ennustettavuutta, jolloin lapsen ja vanhemman suhde voi vahvistua ja säilyä hyvänä.	Usein ennustamaton vaste lapsen käytökseen, joskus tunteenpurkausten saattamana.	Ennakoimattomia ja vahvojen tunteenpurkauksien saattamia vasteita lasta kohtaan.
Säännöt ja rajat	Ikätason huomioivia ja asianmukaisia sääntöjä turvallisuuteen ja terveyteen liittyen.	Epäselviä tai epä johdonmukaisia sääntöjä turvallisuuteen ja terveyteen liittyen.	- Satunnaisia tai oikukkaita sääntöjä lasta kohtaan - Lasta riistetään vanhemman omien tarkoitusten edistämiseksi.
Kurinpidolliset käytännöt	- Nuhtelee ja keskeyttää ajoittain lapsen ei-toivottua toimintaa - Opettaa lasten mieluummin käyttäytymiseen vaikuttavien menetelmien kautta kuin psykologista kontrollia käyttäen.	- Käytössä säännöllisesti lasta pakottavia keinoja, ja lapsen pystyvyyden kokemusta ei tueta - Käyttää psykologisia keinoja, jotka hermostuttavat tai hämmäntävät lasta.	- Julmia tai ankaria kurituskeinoja, jotka pelottavat lasta - Kurinpidolliset keinot ainakin ajoittain yleisistä käytännöistä poikkeavia.
Tunnetason ulosanti ja sävy	Ilmaisee tunteita jämäkästi ja selkeästi, muttei pelottavasti.	Kielellistä ja ei-kielellistä painostusta, usein epärealististen odotusten saavuttamiseksi.	Pelottava, uhkaava, alentava ja loukkaava.

Laajasalo, T., Paavilainen, E., Järvillehto, V. & Keiski, P. (2019) Henkinen väkivalta ja laiminlyönti. Teoksessa Korpilahti, U., Kettunen, H., Nuotio, E., Nummi, V. M. & Lillsunde, P. (toim.) Väkivallaton lapsuus - Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdis-tuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025 osa II. Sosiaali- ja terveysministeriö, 188–195.

Henkisen väkivalta on yleistä

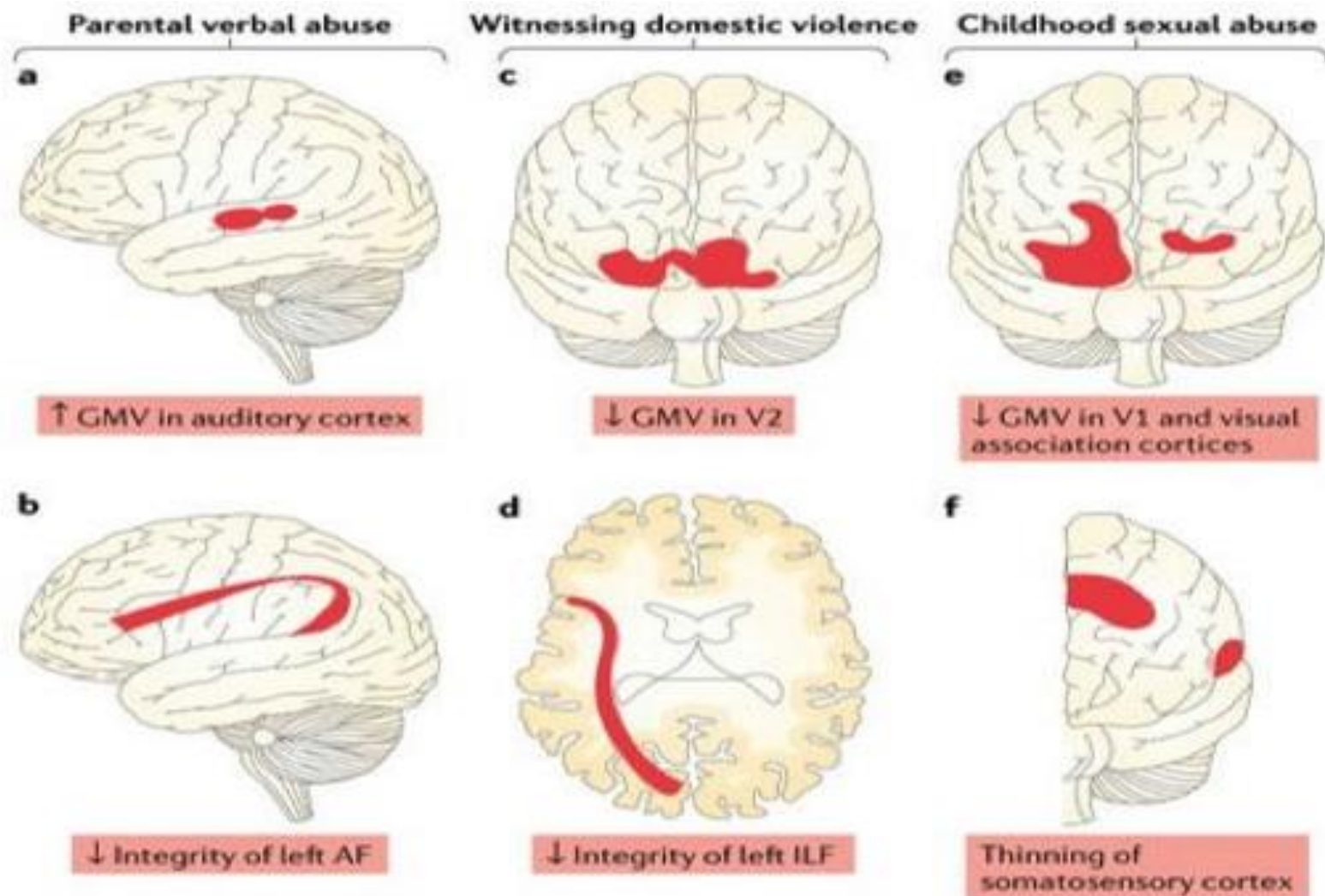
- Kouluterveyskyselyssä (THL 2021) 1/5 kaikista vastaajista kertoo kokeneensa henkistä väkivaltaa oman huoltajan taholta viimeisimmän vuoden aikana
- Suomessa aikuisesta yleisväestöstä yli 30 % raportoi emotionaalista laiminlyöntiä (Salokangas ym. 2020): *"Tunsin, että minua arvostettiin ja pidettiin tärkeänä lapsena"* (ei koskaan, harvoin tai joskus)

Kuvio 4. Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset äidin ja/tai isän käyttämästä väkivallasta ennen 14 vuoden ikää vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.

Henkisen väkivallan seuraukset

- Lisää muun muassa mielenterveyshäiriöiden, huumausaineiden käytön, itsemurhayritysten ja seksuaalisen riskikäyttäytymisen riskiä (mm. Norman, 2012)
- Suomalaisaineistossa emotionaalinen laiminlyönti yhdistyi paitsi aikuisiän psykiatriisiin häiriöihin, myös aikuisiän kokemukseen toisten ihmisten negatiivisesta asenteesta (Salokangas, 2018).
- Ylisukupolvisuus: lapsuudessa koettu emotionaalinen kaltoinkohtelu lisäänee riskiä epäsensitiiviseen vanhemmuuteen ja oman lapsen kaltoinkohteluun (Hughes & Cossar, 2016)

Nature Reviews | Neuroscience

LASTENSUOJELUN
KESKUSLIITTO

Teicher, M., Samson, J., Anderson, C. et al. The effects of childhood maltreatment on brain structure, function and connectivity. *Nat Rev Neurosci* 17, 652–666 (2016). <https://doi.org/10.1038/nrn.2016.111>

www.lskl.fi

APSAC:in ammattilaisten näkemykset haitasta?

- Vastaajat uskoivat henkisen väkivallan olevan haitallista, mutta monet vastaajat arvelivat negatiivisten seurausten esiintyvän korkeintaan "joskus" (ei "useimmiten" tai "aina")
 - Esimerkiksi lähes 1/5 oli sitä mieltä, että pitkäaikaista psyykkistä pahoinvointia ilmaantuu "joskus".
- Osa vastaajista arvioi, että henkisellet väkivallalle altistuminen voi aiheuttaa myös myönteisiä seurauksia (esim. käytöshäiriöiden väheneminen (18%))
- Vaikka monet tekijät vaikuttavat kielteisten vaikutusten ilmenemiseen, on tärkeää etteivät ammattilaiset aliarvioisi henkisen väkivallan mahdollisia seurauksia, etenkin koska tämä saattaa estää heitä toimimasta ja raportoimasta.

Vaikeimmat huoltoriidat;
vieraannuttamiskäyttäyty-
minen?

Aiemmin Helsingin käräjäoikeus hylkäsi syytteet. Helsingin hovioikeus kuitenkin käänsi tuomion pääläelleen tänään antamallaan ratkaisulla.

Toisin kuin käräjäoikeus, hovioikeus katsoi, että vanhemmat olivat yhdessä ruumiillista väkivaltaa tekemättä vahingoittaneet 5-6-vuotiaan poikansa terveyttä. Tuomion mukaan vanhemmat olivat laiminlyöneet pojasta huolehtimisen.

Altistaminen aikuisten
väliselle väkivallalle?

Uskalla
NÄHDÄ

Kiitos!

LUONNONSUOJELUN
KANSALLINEN LIITTO